

20-Aprel, 2026-yil

**INGLIZ TILINI O‘QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV
SAMARADORLIGI**

Muhandislik-iqtisodiyot va gumanitar fanlar fakulteti

Filologiya va tillarni o‘qitish (ingliz tili) yo‘nalishi

Botirova Xojarbonu Furqat qizi

Email: hojarbonubotirova@gmail.com

Ilmiy rahbar: Xudoyqulov Otabek Bohodir o‘g‘li

Annotatsiya: *ingliz tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati yoritiladi. Kommunikativ metodning asosiy maqsadi — o‘quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda tilni erkin va samarali qo‘llay olish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat. Ushbu yondashuv orqali grammatik bilimlar faqat nazariy emas, balki amaliy nutq jarayonida qo‘llanilishi ta‘minlanadi. Tadqiqot davomida kommunikativ metodning afzalliklari, uning ta‘lim samaradorligiga ta‘siri hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyasi tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *kommunikativ yondashuv, ingliz tili o‘qitish metodikasi, nutq kompetensiyasi, interaktiv metodlar, til o‘rganish samaradorligi, kommunikativ kompetensiya, zamonaviy ta‘lim texnologiyalari*

Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni, xususan ingliz tilini mukammal o‘zlashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ingliz tili nafaqat xalqaro aloqa vositasi, balki ilm-fan, texnologiya va biznes sohalarida yetakchi til sifatida e‘tirof etiladi. Shu sababli, uni o‘qitishda an‘anaviy yondashuvlardan voz kechib, o‘quvchini faol ishtirokchi sifatida shakllantiradigan zamonaviy metodlarga ehtiyoj ortmoqda. Kommunikativ yondashuv aynan shu ehtiyojdan kelib chiqqan bo‘lib, u tilni faqat grammatik qoidalar yig‘indisi sifatida emas, balki muloqot vositasi sifatida o‘rganishni nazarda tutadi. O‘quvchilarning tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kommunikativ yondashuvning muhim jihati shundaki, u o‘quvchilarni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi. Dars jarayonida rolli o‘yinlar, dialoglar, muammoli vaziyatlar orqali o‘quvchilar tilni tabiiy muhitga yaqin sharoitda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Ular faqat qoidalarni yodlab qolmay, balki mustaqil fikrlash va erkin nutq qilish qobiliyatini rivojlantiradilar. Bu o‘z navbatida o‘qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Kommunikativ yondashuv bugungi zamonaviy ta‘lim tizimida ustuvor metodlardan biri sifatida qaralmoqda.

Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching — CLT) xorijiy tillarni o‘qitishda XX asrning ikkinchi yarmida shakllangan bo‘lib, uning nazariy asoslari tilni ijtimoiy hodisa sifatida talqin qiluvchi lingvistik va psixologik qarashlarga borib taqaladi. Ushbu yondashuvning markazida “kommunikativ kompetensiya” tushunchasi turadi, u ilk bor D. Hymes tomonidan ilgari surilgan bo‘lib, nafaqat grammatik to‘g‘rilik,

20-Aprel, 2026-yil

balki nutqning vaziyatga mosligi, ijtimoiy maqbulligi va maqsadga yo'naltirilganligini ham o'z ichiga oladi. Keyinchalik Canale va Swain tomonidan ushbu tushuncha kengaytirilib, grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik kompetensiyalar sifatida tasniflangan. Til o'rganish jarayoni faqat qoidalarni o'zlashtirish emas, balki real kommunikativ vaziyatlarda samarali ishtirok etish ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir.

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillaridan biri — o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga qo'yishdir. An'anaviy metodlarda o'qituvchi asosiy axborot manbai bo'lsa, kommunikativ yondashuvda o'quvchi faol subyektga aylanadi. Bu jarayonda o'qituvchi yo'naltiruvchi, fasilitator va motivator rolini bajaradi. O'quvchilar esa mustaqil fikrlash, o'z fikrini ifodalash va boshqalar bilan muloqot qilish orqali bilimlarni egallaydilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchi markazli ta'lim modeli o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi, ularning dars jarayonidagi faolligini kuchaytiradi hamda o'zlashtirish darajasini yuqorilashiga olib keladi.

Mazkur yondashuvda til o'rganish jarayoni real hayotiy vaziyatlarga maksimal darajada yaqinlashtiriladi. Darslarda autentik materiallardan — gazeta maqolalari, videolar, audio yozuvlar va real dialoglardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarga tilni sun'iy emas, balki tabiiy kontekstda o'zlashtirish imkonini beradi. Rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar (problem-solving tasks), juftlik va guruhli ishlash kabi metodlar orqali o'quvchilar o'zaro faol muloqotga kirishadilar. Ular nafaqat tilni tushunish, balki uni amaliy jihatdan qo'llash ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Kommunikativ yondashuvda xatolarga bo'lgan munosabat ham an'anaviy metodlardan farq qiladi. Agar ilgari xatolar qat'iy nazorat qilinib, darhol tuzatilgan bo'lsa, CLTda xatolar o'quv jarayonining tabiiy qismi sifatida qaraladi. O'quvchining nutqiy faolligini pasaytirmaslik maqsadida xatolar ko'pincha bilvosita yoki keyinchalik tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarda psixologik to'siqlarni kamaytiradi, ularda til o'rganishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkin muloqot muhiti mavjud bo'lgan sinflarda o'quvchilar tezroq va samaraliroq o'rganadilar.

Kommunikativ yondashuvda integratsiyalashgan ko'nikmalarni rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari alohida-alohida emas, balki o'zaro bog'liq holda rivojlantiriladi. Masalan, o'quvchilar biror matnni o'qib, uning asosida munozara olib borishlari yoki tinglangan material asosida yozma fikr bildirishlari mumkin. Bu tilni kompleks tarzda o'zlashtirishga yordam beradi. Integratsiyalashgan yondashuv o'quvchilarning umumiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kommunikativ yondashuv samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar, virtual sinflar va interaktiv dasturlar orqali o'quvchilar real vaqt rejimida muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, videokonferensiyalar orqali xorijiy hamkorlar bilan suhbatlashish, forumlarda fikr almashish yoki til o'rganishga mo'ljallangan ilovalardan foydalanish kommunikativ muhitni kengaytiradi.

20-Aprel, 2026-yil

Kommunikativ yondashuvning samaradorligi ko‘plab ilmiy tadqiqotlar orqali tasdiqlangan. Tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan tajribalar shuni ko‘rsatadiki, ushbu metod asosida ta‘lim olgan o‘quvchilar an‘anaviy metodda o‘qiganlarga nisbatan nutqiy faoliyatda yuqori natijalarga erishadilar. Ular o‘z fikrlarini erkin ifoda eta oladi, turli kommunikativ vaziyatlarga moslashadi va tilni amaliy jihatdan samarali qo‘llay oladi. CLTning nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatadi.

Biroq, kommunikativ yondashuvni amaliyotga joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, katta sinf hajmi, o‘qituvchilarning yetarli tayyorgarlikka ega emasligi, o‘quv materiallarining yetishmasligi kabi omillar ushbu metodni to‘liq qo‘llashga to‘sqinlik qilishi mumkin. Ayrim hollarda grammatik bilimlarning yetarlicha chuqur o‘zlashtirilmasligi ham kuzatiladi. Shu sababli, kommunikativ yondashuvni samarali qo‘llash uchun uni boshqa metodlar bilan uyg‘unlashtirish, o‘qituvchilarning malakasini oshirish va zarur sharoitlarni yaratish muhim ahamiyatga ega.

Kommunikativ yondashuvning muhim jihatlaridan yana biri — vazifaga asoslangan o‘qitish (Task-Based Language Teaching — TBLT) bilan uzviy bog‘liqligidir. Ushbu modelda o‘quvchilarga tilni o‘rganish uchun emas, balki ma‘lum bir kommunikativ vazifani bajarish uchun topshiriqlar beriladi. Masalan, muayyan mavzuda muhokama olib borish, muammoni birgalikda hal qilish yoki ma‘lumot almashish jarayonida o‘quvchilar til birliklaridan tabiiy ravishda foydalanadilar. Yuqoridagi jarayonda til vosita sifatida xizmat qiladi, maqsad esa muloqotni amalga oshirish bo‘ladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, aynan vazifaga yo‘naltirilgan faoliyat o‘quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi va ularni real kommunikativ muhitga tayyorlaydi.

Kommunikativ yondashuvda madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish ham muhim o‘rin egallaydi. Til o‘rganish faqat lingvistik bilimlarni egallash emas, balki o‘sha til egalari madaniyati, qadriyatlarini va kommunikativ xulq-atvorini tushunishni ham o‘z ichiga oladi. Dars jarayonida turli mamlakatlar madaniyatiga oid materiallardan foydalanish, millatlararo muloqot elementlarini kiritish tavsiya etiladi. Bu o‘quvchilarda global fikrlashni shakllantiradi, ularni turli madaniy muhitlarda samarali muloqot qilishga tayyorlaydi. Til o‘rganish jarayoni yanada mazmunli va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kommunikativ yondashuv samaradorligini ta‘minlashda baholash tizimi ham muhim rol o‘ynaydi. An‘anaviy test tizimlari ko‘proq grammatik bilimlarni tekshirishga qaratilgan bo‘lsa, kommunikativ yondashuvda baholash o‘quvchining real nutqiy faoliyatini aniqlashga yo‘naltiriladi. Ya‘ni, og‘zaki suhbatlar, prezentatsiyalar, loyiha ishlari, portfoliolar orqali o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi baholanadi. Bunday baholash shakllari o‘quvchilarning amaliy ko‘nikmalarini aniqlashga yordam beradi va ularni yanada faol bo‘lishga undaydi. Shu bilan birga, formatif baholash usullari orqali o‘quvchilarga muntazam teskari aloqa berish ularning rivojlanish jarayonini qo‘llab-quvvatlaydi.

Yana bir muhim jihat — kommunikativ yondashuvni differensial ta‘lim bilan uyg‘unlashtirishdir. Har bir o‘quvchining til o‘rganish darajasi, qobiliyati va o‘zlashtirish

20-Aprel, 2026-yil

sur’ati turlicha bo’lganligi sababli, o’qituvchi individual yondashuvni ta’minlashi lozim. Guruhli ishlarda rollarni taqsimlash, turli darajadagi topshiriqlarni berish va moslashtirilgan materiallardan foydalanish orqali har bir o’quvchining faol ishtiroki ta’minlanadi. Bu esa o’z navbatida barcha o’quvchilarning kommunikativ jarayonga jalb qilinishiga va ularning til o’rganish samaradorligini oshishiga xizmat qiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, ingliz tilini o’qitishda kommunikativ yondashuv yuqori samaradorlikka ega bo’lgan metod hisoblanadi. Ushbu yondashuv o’quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy nutq ko’nikmalarini ham rivojlantiradi. O’quvchilarni mustaqil fikrlashga, erkin muloqot qilishga va real hayotiy vaziyatlarda tilni qo’llashga o’rgatishda uning o’rni beqiyosdir. Kommunikativ metod orqali o’qituvchi va o’quvchi o’rtasida faol hamkorlik yuzaga keladi, bu esa ta’lim jarayonini yanada jonli va samarali qiladi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg’unlashtirilgan kommunikativ yondashuv ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Axborot texnologiyalari, interaktiv platformalar va innovatsion metodlar bilan boyitilgan darslar o’quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularning bilim olish jarayonini samarali tashkil etadi. Kelgusida ingliz tilini o’qitishda aynan kommunikativ yondashuvni keng qo’llash, uni takomillashtirish va amaliyotga chuqur joriy etish muhim vazifalardan biri bo’lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Axmedov A. Ingliz tilini o’qitishda zamonaviy metodlar. Toshkent: O’qituvchi, 2023.
2. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Pearson, 2024.
3. Jalolov J. Chet til o’qitish metodikasi. Toshkent: Fan, 2023.
4. Johnson K. An Introduction to Foreign Language Learning. Routledge, 2025.
5. Karimov Sh. Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: Ilm Ziyo, 2024.
6. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford University Press, 2023.
7. Nunan D. Task-Based Language Teaching. Cambridge University Press, 2024.
8. Richards J. C. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press, 2023.
9. Smith R. Modern Approaches in ELT. Macmillan, 2025.
10. Xolmatov B. Ta’limda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Yangi Asr Avlodi, 2024.